

A magyar nevelésügyi lapok bibliográfiája 1841—1936. Dr. Felkay Ferenc tanügyi tanácsnok előszavával. Összegyűjtötték: *Baranyai Mária* és *Keleti Adolf*. A Fővárosi Pedagógiai Könyvtár Kiadványai, 3. szám. (Budapest), 1937, n. 8° 148 o.

E kiadványával nagy szolgálatot tett a F. P. K. a neveléstudománynak, mert a magyar nevelői gondolkodás történetének egyik, csaknem teljesen kiaknázatlan forrását részletesebben megjelölte, mint amennyire eddig általában ismeretes lehetett. Összeállították a szerzők a magyar nyelven megjelent nevelésügyi folyóiratok és állandó mellékletek jegyzékét kezdettől 1936 utolsó harmadáig. *Kiss Áron* félszázadnál régebbi jegyzeteit fogyatékosnak ismertük már jóideje, de csak most látjuk, hogy onnan mennyi hiányzott. *Kiss Áron* 1881-ben 67 ilyen lapról tudott az 1756—1880 között eltelt időből; e jegyzék arról a 94 évről 102 s máig 404 címet sorol fel. Hihető, hogy a kötetben megjelölt körülmények miatt nem is találták meg valamennyi lapot, így is sokat kellett feljegyezniök a nélkül, hogy kezükbe kaphatták volna. Ezért lehet, hogy némelyik cím nem pontos; mégis jobb volt megemlíteni, semmint mellőzni. A kötetet így, amint van, örömmel köszöntjük valamennyien, akiknek effélére régen lett volna szükségünk, ha magunk hihetően már nem használhatjuk is. Hézagai majd kiegészülnek s a még előkerülő adatok a képet lényegesen aligha módosítják.

Pár megjegyzéssel a becses összeállítás használhatóságát óhajtom fokozni. Első az, hogy a magyar nyelvű nevelésügyi folyóiratok vannak itt együtt, tehát Egész-Magyarország, vagyis a most elszakított részek magyar folyóiratai is a múlt év végéig. Ez természetes. Sajnálom azonban, hogy a hazai másnyelvű lapokat mellőzték, még a Néptanítók Lapja másnyelvű kiadásait és a külföld számára idegen nyelven kiadott magyar lapokat is. Éppen ez a két csoport pedig nagyon is jellemző, becses adalék a magyar nevelésügyi sajtó multjából. De közölni kellett volna minden válogatás nélkül minden egyes olyan folyóirat címét, mely Egész-Magyarország határai között jelent meg az ország szétdarabolása előtt. Az elszakított részekben azóta megjelent másnyelvű lapok már nem tartoznak ide, de az addigiak feltétlenül bele tartoznak nem csak a magyarországi, hanem egyenesen a magyar nevelésügyi történetébe is. Amit ezekről itt (35—36.) olvashatunk, azt is jobb lett volna ugyanúgy állítani össze, mint a magyarokat. Igen kívánatos lenne ezt a hézagos jegyzéket teljessé tenni; módot találni erre nem lehetetlen. Másutt szoltam már arról, hogy ezt miért tartom reánk nézve fontosnak és a mi feladatunknak. Az 1920 óta elszakított területen keletkezett lapok azonban ebbe a felsorolásba már nem valók. — Ha a tudományos szempontból lényeges kiegészítéssel nem a „magyar“, hanem a magyarországi sajtó lett volna a címben, az nem lett volna baj.

Helyes volt az önálló szaklapokon kívül a mellékletként kiadottakat is bevenni. Azt hiszem, ezek sorában lehet hiány. Így pl. a *Magyar Tanügy (II.)* jelzésű lap, eredetileg a *Magyar Nemzet* c. félhivatalos lap melléklete volt, vagy talán rovata ennek külön címmel. Minden esetre ebből a napilapból nőtt ki. S ez a példa is mutatja, hogy érdemes lenne — igaz, hogy igen nagy munkát kívánna — összeállítani egyszer a napilapok „tanügy“, „nevelés“ és hasonló című állandó rovatait is. Némelyik, pl. az *Egyetértés*-é Bokor József szerkesztésében e század első tizedében, nagy hatású volt és történeti szempontból nem is mellőzhető. — Tudom, hogy ez a szerzők tervén kívül esett.

Becsés a lapok élettartamáról, kiadóiról, szerkesztőiről írt összeállítás. A szerkesztők nevével azonban nem egy esetben jóval többet mond majd a kutatónak egy-egy lap főbb munkatársainak vagy éppen irányító főmunkatársának a neve. Ily szem-

pontból nagyon tanulságos pl. a 1870-es évek *Magyar Tanügy-ét*, a Néptanítók Lapja 70, a Magyar Pedagógia 45 éve némelyik szakaszát tanulmányozni.

Az ilyen összeállításnak ugyanúgy, mint valami lexikonnak, lényeges követelménye, hogy ne adjon értékelést, tehát még a tárgyra vonatkozóan is őrizze meg a pártatlanságot, ennek a színét is. Mellőzni kellett volna tehát minden értékelést (pl. 16. és kivált 36.); az érték — egyes folyóiratoké és egész időszaki sajtónké — majd az ez alapon induló részletes feldolgozásból derülhet ki. Egyelőre jó óvatosnak lennünk a magasztalásban, amint tartózkodónak kell a kedvezőtlen vélemény hirtelen felmondásától is. Örülnünk lehet a lapok nagy számából kitetsző buzgóságnak, de ha megnézzük, hol mindenütt jelentek meg szaklapjaink és felújul bennünk régi keserűségünk a miatt, hogy a sok lap milyen szétszóródást jelentett, meg gyakori bosszúságunk a miatt, hogy apró-cseprő lapok mennyire zavarták tiszta fogalmak kialakulását és a magyar nevelői tudatosság közössé válását, akkor — őszintén szólva — nem nagy öröm ma sem, hogy 69 folyóirat osztja meg a nevelésről szakszerűen olvasni kívánó magyarokat.

A. 43—141. oldalon levő részletes felsorolás a kötet igazi tartalma és értéke. A szerzők tudják vagy gyanítják, hogy először ismeretlenül lappanghat még egy és más, kivált az elcsatolt területek feledésbe menő emlékei között. Remélhetően megmondják az olvasók, ha hiányt találnak. Nem találtam a sorozatban ezeket: a mai *Egyetemi Hírlap* (Budapest), a XIX. sz. végén élt *Egyetemi Lapok* (Kolozsvár), az előbb *Prepák Lapja*, azután *A Jövő Útja* c. lapja a nagykorösi tanítóképzőintézet ifjúságának, *Iskola és Élet* (a Népoktatási Szemle folytatása) és a *Közműveltség* (Bp., 1914, Waldapfel János; egyetlen testes kötetét több nem követte.)

Egyik megjegyzésem sem óhajtja csökkenteni a szerzők harmadfél éves fáradozásának nagy érdemét, a kezünkbe adott becses segédeszköz értékét s az elismerést azok iránt, akik e munka élvezését és a kötet megjelenését lehetővé tették.

i. s.

Masszi Ferenc, Bevezetés a középiskolai nevelésbe. Pécs, 1936. 178. 1. (A szerző kiadása.)

Masszi Ferenc érdekes és régen várt kis kézikönyvet adott a tanárság kezébe. A cím ugyan keveset mond, de az érdekességet az egyes fejezetcímek már inkább engedik látni. Tizenhárom éves tanári működésének elméleti és gyakorlati tapasztalatait nyújtja segítőtársként tanártársainak, talán nem is azért, hogy őket minden áron oktassa, vagy mély elmélettel esetleg mélyebb tudásúvá tegye, hanem azért, hogy az érdeklődést, a pedagógia iránt való szeretetet felébressze. De nézzük inkább magát a könyvet. Először is a középiskola célját és feladatát állapítja meg. *A célt a törvény világosan adja. Igaz, hogy ezt a diákember még ritkán tudja kellőképpen értékelni, de „arra törekedhetünk, hogy a tanuló minden munkájának eredményében lássa a haladást és a jövő számára értékes hasznot.”* Ennek fokozott hangsúlyozása nagy jelentőségű. A nevelés feladata „nem lehet más, mint a célt gyakorlatilag megvalósítani.” A cél elérésének, vagyis a feladat megoldásának akadályait a túlterhelésben („... mindenféle nevelőcélzatú törekvésnek megvan a maga határa”) és az egyéni lehetőségekben látja. Éppen ezért tartja szükségesnek azt, hogy a tanári karban meglegyen a harmónia. De bármilyen legyen is a tanári kar, „a nevelés eredményét elsősorban a nevelt egyéni adottságai határozzák meg.” Vázlatosan tárja fel az életműködés első pillanatától a tanuló egyéniségének fejlődését. Éppen a tanuló egyénisége fejlődésének irányításába kapcsolódik bele a középiskola és, „ha a kö-